

Goudjakhalzen uitzetten als regulerende factor voor de damhertpopulatie?

Vincent van der Spek
Adviseur natuurbeheer
Waternet

m.m.v. Catherine Decanniere (jurist, Waternet) en Glenn Lelieveld (Zoogdiervereniging)

Samenvatting

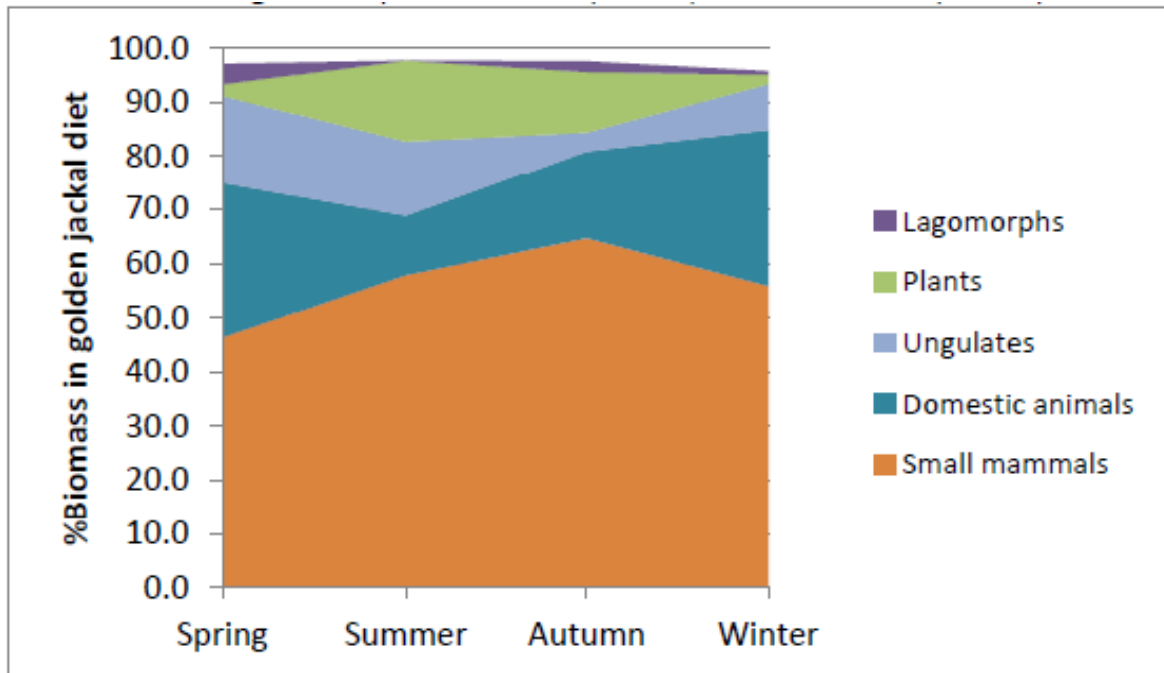
Uit een verkenning naar aanleiding van de vraag van Dhr. R.J. Groen op 27 februari 2020 over de mogelijkheden tot een experiment met Goudjakhalzen in de Amsterdamse Waterleidingduinen blijkt dat het uitzetten van jakhalzen juridisch niet mogelijk is, ecologisch vermoedelijk niet haalbaar, en voor het reguleren van de damhertenpopulatie niet effectief. Goudjakhalzen zijn opportunistische omnivoren, "scharrelaars" en niet zo zeer jagers. Een dieetstudie naar Goudjakhalzen wijst uit dat knaagdieren het hoofdbestanddeel vormen, en dat hoefdieren maar een (zeer) klein deel van het dieet uitmaken, en dat dit ook voor de Nederlandse situatie zo voorspeld wordt. De kans dat zij de populatie damherten kunnen reguleren, wordt op basis van hun ecologie dus als nihil ingeschat. De in de vraag opgenomen geciteerde tekst van Wolven in Nederland (die juist aangaf dat ze in de Waterleidingduinen de hertenstand zouden kunnen reguleren), is op basis van nieuwe inzichten van de website verwijderd (mededeling Glenn Lelieveld, Zoogdiervereniging; beheerder van de website). Een in 2018 in opdracht van de Zoogdiervereniging uitgevoerde studie merkt de Amsterdamse Waterleidingduinen op basis van de habitatvoorkeuren bovendien niet als geschikt leefgebied aan, wat vraagtekens zet bij de slagingskans van een theoretische introductie. Het is onder de wet Natuurbescherming (Artikel 3.34 lid 1) tot slot verboden om dieren in de natuur uit te zetten. Soorten die ooit in Nederland voorkwamen maar uitgestorven zijn, kunnen onder voorwaarden teruggebracht worden, maar Goudjakhals is een nieuwkomer en valt daarom onder dit verbod. Het uitzetten van jakhalzen is daarmee juridisch niet mogelijk.

Ecologisch

De Goudjakhals (*Canis aureus*) is een hondachtige die in grote delen van noordelijk Afrika, westelijk Azië en het zuidoosten van Europa voorkomt. Er zijn 12 ondersoorten. De soort breidt zich de laatste jaren flink uit en werd in februari 2016 voor het eerst in Nederland waargenomen (Wennink & Lelieveld, 2018). In tegenstelling tot de wolf, die een echte vleeseter is, is de Goudjakhals een omnivoor en een opportunist. Eerder viel op Wolven in Nederland te lezen: "*In een gebied als de Amsterdamse Waterleidingduinen zouden jakhalzen dan ook een natuurlijke rem op de damhertenpopulatie kunnen vormen, vooral ook omdat ze kleinere territoria hebben dan wolven en dus in hogere dichtheden voor kunnen komen.*" Meer kennis over de soort, o.a. door gericht onderzoek naar de voedselkeuze (Lange, 2019) heeft tot een ander inzicht geleid. Wolven in Nederland heeft deze passage om die reden dan ook van de website verwijderd (mededeling Glenn Lelieveld, Zoogdiervereniging). Het stapelvoedsel (>50% van het totale *gewicht* van hun voedsel) bestaat uit knaagdieren (Wilson & Mittermeier, 2009; Lange, 2019), gedomesticeerde dieren staan op de tweede plaats en hoefdieren maken maar iets meer dan 10% van het gewicht van het dieet uit (Lange 2019; Figuur 1). Dat het om gewichten gaat, kan een misleidend beeld geven: voor 50 kg knaagdieren is op duizenden dieren gejaagd, terwijl één hert van 10 kg een grote representatie geeft in de tabel. Het belang van knaagdieren in *aantallen* is dus vele malen groter, en dat van hoefdieren juist *nihil*. Dus hoewel Goudjakhalzen in staat zijn om op kalveren van reeën- en damherten te jagen, betekent dat niet dat ze een populatie reguleren: daarvoor maakt het een veel te klein deel uit van het dieet. Er zijn elders in Europa ook geen aanwijzingen dat dit gebeurt. Het effect op damherten schatten wij daarmee (te) laag in om regulerend te werken.

"[...] aside from the hunting of small mammals and the occasional piglet, the golden jackal can be considered a forager rather than a hunter, mainly searching for carcasses and fruits."

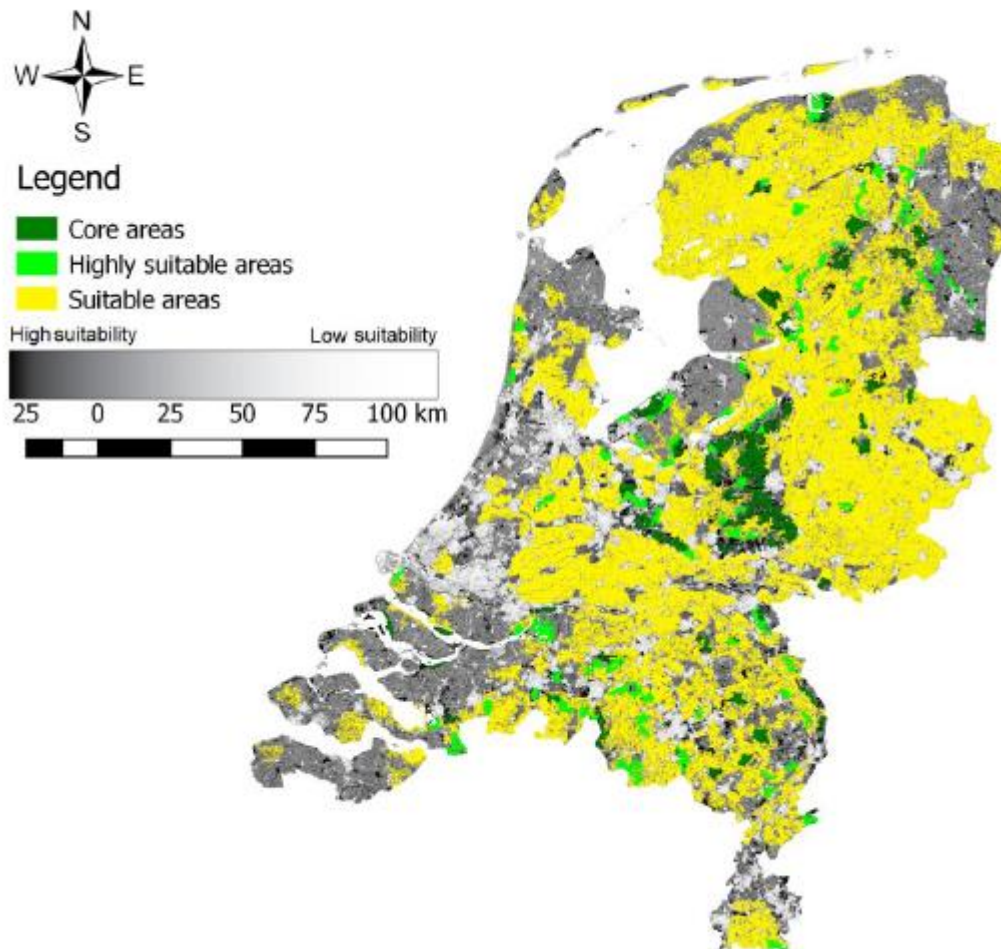
(Lange, 2019)

Figuur 1. Dieet van Goudjakhalzen in Europa op basis van biomassa (dus: "gegeten kilogrammen") (uit: Lange, 2019).

Afhankelijk van het voedselaanbod zijn territoria 1,1 – 20 km² groot. Territoria bestaan doorgaans uit 1-3 dieren. Dat is vergelijkbaar met de wolf: ze leven in roedels met jongen die, als ze groter worden, uit het territorium gedreven worden¹. In India was slechts in 20% van de gevallen sprake van territoria van >3 dieren (Wilson & Mittermeier, 2009). Een studie naar potentieel geschikte gebieden in Nederland op basis van habitatvoorkeur van de soort voorspelt, ook in het model met de hoogste bezetting, is de Amsterdamse Waterleidingduinen geen sleutelgebied voor de soort (Wennink, 2018). Het gebied hoort daarmee niet tot de geschikte locaties in Nederland.

The Netherlands mapped according to habitat suitability including core areas, highly suitable areas and suitable areas

Figuur 2. Potentieel habitat voor Goudjakhalzen in Nederland: de Amsterdamse Waterleidingduinen maken daar geen deel van uit (uit: Wennink, 2018)

Juridisch

Uitzettingen van dieren zijn gebonden aan (strikte) juridische regels: dat mag niet zo maar. Artikel 3.34 lid 1 van de Wet natuurbescherming stelt dat het verboden is dieren in de vrije natuur uit te zetten. Er is daarbij een verschil tussen *introduceren* (bij dieren die niet van oudsher in Nederland voorkomen) en *herintroduceren* (bij dieren die van oudsher in Nederland voorkomen, maar (lokaal) zijn uitgestorven; dit is dan een natuurherstelmaatregel). Goudjakhalzen worden beschermd onder de Habitatrichtlijn en omdat sprake is van natuurlijke (dus niet door de mens geïnitieerde) uitbreiding, zijn ze ook in Nederland beschermd. Het betreft geen soort die in vroeger tijden voorkwam, maar een nieuwkomer, en daarmee is het geen *herin*ductie maar een *int*roductie. De beleidslijn herinductie is dus niet van toepassing. Het introduceren van Goudjakhalzen is daarmee juridisch niet toegestaan. Wanneer Goudjakhalzen op natuurlijke wijze de Amsterdamse Waterleidingduinen bereiken, is dat een zeer welkom natuurlijk proces. De kans dat ze dan daadwerkelijk regulerend op zullen treden, wordt als nihil beschouwd.

Literatuur

Lange, P.N.A.M.J.G, 2019. Diet composition prediction for the golden jackal (*Canis aureus*) in the Netherlands. Zoogdierverseniging, Nijmegen/ Wageningen University, Wageningen.

Wennink J. & G. Lelieveld, 2018. [Goudjakhals op weg naar Nederland](#). Zoogdierverseniging, Nijmegen.

Wennink, J., 2018. Habitat requirements assessment and Habitat Suitability Analysis of the golden jackal (*Canis aureus*) for the Netherlands. Zoogdiervereniging, Nijmegen/ Wageningen University, Wageningen.

Wilson, D.E. & Mittermeier, R.A. 2009. Golden Jackal. Handbook to the Mammals of the World. Volume 1: Carnivores, 417-418. Lynx Edicions, Barcelona.

[Wolven in Nederland: Goudjakhals](#) (website in beheer bij Zoogdiervereniging)